

Univerzita Karlova
Filozofická fakulta

Ústav české literatury a komparatistiky
Dějiny české literatury a teorie literatury

Mgr. Ondřej Vojtíšek

Cestami textem
Didaktická interpretace a interpretační úlohy
ve středoškolské výuce literatury

By the Paths Through the Text
Didactic Interpretation and Interpretive Tasks
in Secondary School Literature Teaching

Autoreferát (teze) disertační práce

Vedoucí práce Mgr. Andrea Králíková, Ph.D.

2023

Úvod

Disertační práce *Cestami textem: Didaktická interpretace a interpretační úlohy ve středoškolské výuce literatury* pojednává (primárně z perspektivy literární teorie) otázku, jak je možné učit středoškolské žáky samostatně interpretovat literární texty. Mimo jiné se tak pokouší tímto parciálním zaměřením napomoci přiblížení didaktiky literatury sféře literární teorie; ukázat oborovou didaktiku jako specifickou situaci literární teorie přinášející jí cenné podněty – a nikoliv jako její pouhou aplikaci.

V úvodní kapitole vymezuje práce svá východiska v sémiotice a recepční teorii (vč. návaznosti na Nitranskou školu) a v jistém pomocném interdisciplinárním přesahu (od didaktik jiných předmětů až k psychologii, filosofii či religionistice), ale také ve specifickém přístupu k výuce literatury. Jejím úkolem je, v této představě, pomáhat žákům umět získávat z literatury pro sebe něco hodnotného. Zároveň – jak se práce pokouší průběžně dokládat – lze obhajované teze a přístupy k literární interpretaci považovat za univerzálněji platné a přínosné i pro odlišné styly literární výuky a pro různorodé literární texty (jakkoli tím zároveň není naznačována lhostejnost k jejich volbě). I proto v práci po kapitole teoretické vždy následuje kapitola přinášející jako ukázkou didaktické aplikace konkrétní a v autorově výuce vyzkoušený didaktický materiál či pomůcku.

Nadcházející okruhy představí hlavní východiska disertační práce a řídí její strukturou (vždy odpovídají dvojici kapitol, teoretické a aplikační). Formulovány jsou – do jisté míry synekdochicky – jako hlavní idea daného úseku.

A Interpretace jako metajazyková konstrukce smyslu z perspektivy určitého čtenáře

V první a druhé kapitole je rozebíráno nejvlastněji literárněteoretické zázemí práce – stanovuje totiž pojetí termínů „interpretace“ a „interpretování“ tak, jak se jeví výhodná pro cíle práce. Obě kapitoly k tomu využívají metaforu literárního díla jako krajiny, v jejímž obrazném rámci lze interpretaci chápat jako stanovování trasy skrz krajinu (a která umožňuje i představu „mapy“ a „mapování“ – tedy uspořádávání seznamů bodů, které mohou být pro stanovování trasy potenciálně relevantní). K těmto (v literární vědě často využívaným) metaforám krajiny a mapy uvádějí i relevantní kontext.¹ V popředí obrazu je pak interpretace definována jako *formulace* (metajazyková konstrukce) *smyslu spatřovaného z perspektivy některého ze čtenářských subjektů* (nikoliv nutně samotného interpreta). Tím se také v rámci práce odlišuje interpretování (proces) od interpretace (výsledku).

Jednotlivé aspekty této definice jsou potom pojednány zvlášť a do jisté míry kontrastně s jinými relevantními (ovšem pro účely přemýšlení o didaktické interpretaci a interpretačním testování ne tolik plodnými) přístupy k interpretaci – např. s pochopením interpretace jako nevyhnutelné aktivity během

¹ Např. Eco 1997, s. 13 a 131–155; Iser 1980, s. 16, a 2009, s. 192–195; Lederbuchová 2014, s. 193; Ryanová 2004; Moretti 2014, s. 47 aj.

čtení,² jako zjednodušení díla do neproblematické struktury,³ jako činnosti specifické (např. oproti analýze) především svou subjektivitou⁴ ad.

Kapitola dále stanovuje jako významný rys interpretace moment abdukce,⁵ tedy překročení induktivního či deduktivního uvažování krokem, který z pozorovaných jevů („stop“) vytvoří odhad, hypotézu např. spojujícího „vysvětlení“ (po vzoru detektivního pátrání, historické rekonstrukce či medicínské diagnózy; srov. též Wolfová 2020, s. 70–75). Hlouběji se pak kapitola první zabývá kategorií smyslu, kterou opírá o pojetí Jana Patočky (2002b, s. 63–64), v němž je smysl vztahem k hodnotám člověka, k jeho představám o relevanci vůči svým hodnotám. Oddíl ale připomíná také další aspekty takto pochopeného smyslu, jako je jeho průběhovost, subjektivita, odlišnost od účelnosti či závislost smyslu jednotlivosti na smyslu vyšším.

Do dvou samostatných částí je pak v rámci kapitoly oddělena jednak úvaha nad interpretačními modalitami, která se pokouší dílčí podněty různých autorů⁶ shrnout do osmi různých interpretačních modalit (aktualizace či parafráze, konfrontace s vlastní zkušeností, konsolidace recipientových vjemů, abstrakce univerzálií, rekonstrukce původního významu, odkrývání ideologického podloží, exegeze, metainterpretace), jednak stručný přehled limitů, na které může akt interpretování narazit (ať už na straně textu a jeho charakteru, nebo na straně interpreta, jeho postojů, vlastností a záměrů).

Tyto principy jsou předvedeny na dvou didaktických materiálech typu „interpretační mapa“ (ten už svým názvem odkazuje právě na úvodní pomocnou metaforu), tedy na souborech úloh k plnění před četbou textu, při ní i po skončené četbě⁷ – a koncipovaných jako nabídka, z níž si řešitel (žák) volí podle svého rozhodnutí, čímž se mohou v rámci „interpretační komunity“ jedné třídy zpřítomňovat různá vyznění textu, nikoliv jen jedno předem vybrané vyučujícím (srov. Iser 1980, s. 22). První z materiálů takto „mapuje“ ve třiatřiceti úlohách Eurípidovo drama *Médeia* (oddíl zároveň shrnuje nejen pět základních sledovaných směrů interpretace, ale – sdružením úkolů do skupin – i devět různých teoretických zaměření jednotlivých úloh). Druhý se potom věnuje v jednámdesáti úlohách textům z alba *Blood on the Tracks* Boba Dylana (oddíl poskytuje také základní kontext zapojení tohoto autora do středoškolské výuky a nastiňuje dílčí interpretační směřování jednotlivých písní i celku desky). Tím, že obě interpretační mapy slouží jako seskupení vodítek či podnětů k žákovskému interpretování, předjímají zároveň další dvojici kapitol – o didaktické interpretaci.

² Např. Kubínová 1994, s. 6.

³ Např. Liessmann 2012, s. 46; Sontagová 1993, s. 3.

⁴ Např. Hrbáček 2005, s. 1.

⁵ Srov. např. Eco 2009b, s. 170; Eco 1983; Pier 2006.

⁶ Lederbuchová 2002, s. 125; Sławiński 1991, s. 541; Kozák 2021, s. 35–42.

⁷ Srov. Hausenblas 2010; Johnston–Afflerbach 1985, s. 212–214.

B Potenciál učit interpretování základním rysem didaktické interpretace

Vstup do třetí kapitoly tvoří krátké zamyšlení nad rolí interpretace ve středoškolské výuce: zmiňuje nejvýraznější body dlouhotrvající diskuse na toto téma (i zcela nedostatečnou reflexi této diskuse v kurikulárních dokumentech, příručkách k výuce literatury a v dalších didaktických materiálech) a pojednává hlavní přínosy žákova osvojování schopnosti interpretovat texty (např. sebeporozumění či empatie, podezřívavé čtení či prevence uniformity či obecně využití proměňující moci literatury).⁸ Zároveň se vymezuje (s odkazem na hlasy připomínající úskalí interpretace⁹ či připomínající její účel především ve vztahu ke kulturně podstatným textům)¹⁰ proti tomu, že by schopnost interpretace měla být nutně dominantním (či dokonce jediným) obsahem literární výuky.

Z obecného vztahu interpretace a školního vyučování vyrůstá i úvaha nad možnostmi pojetí didaktické interpretace. Ta v práci není chápána ani jako výuková metoda, ani jako činnost, která je oproti jiné (např. „literárněvědné“) interpretaci zjednodušená či redukována,¹¹ ale jako záležitost v principu založená na pojetí konzistentním napříč literární vědou, tak, aby i ona zůstala především interpretací (srov. Kožmín 1997, s. 180). Jako distinktivní rys je pro didaktickou interpretaci navrhován potenciál či ambice interpretování učit (ať již svou zřetelností ve východiscích, strukturaci či závěrech, svou formou atp.). Možnost učit interpretovat se pak naplňuje, dle pozorování, ve třech klíčových oblastech: v komplexnosti, v angažovanosti a v kreativitě.

První z těchto charakteristik didaktické interpretace se staví do opozice s pojetím, v němž je stavěna do role interpretace zjednodušené. Práce se naopak pokouší obhájit jako přínosné požadovat po didaktické interpretaci komplexnost a různorodost ve svých přístupech i závěrech,¹² a to tak, aby se různorodé vlastnosti a nároky žáků co nejlépe setkaly s různorodými interpretačními možnostmi a potřebami zvolených literárních děl. Naléhavost komplexního přístupu k didaktické interpretaci příslušný oddíl ilustruje analýzou úkolů (z důvodu silnějšího průniku v učebnicích se jednalo o úkoly ke Ginsbergově *Kvílení* a k Prévertovým básním) ze středoškolských porevolučních příruček. Na nich ukazuje jak – z hlediska interpretace – poměrně plodný přístup příruček vznikajících kolem let 2004–2005 (popř. podobně některých čítanek základěškolských), tak výrazně nesoustředěný přístup příruček současnějších.

⁸ Srov. např. Pokorný 2005, s. 201, 363, 367; Wolfová 2020, s. 55–57; Liessmann 2018, s. 16; Novotný 2021, s. 14; Grondin 1997, s. 100.

⁹ Např. Culler 2020, s. 21, Bettelheim 2017, s. 78–79.

¹⁰ Liessmann 2018, s. 15.

¹¹ Srov. Lederbuchová 2010, s. 106.

¹² Becah a kol. 2011, s. 154; Chambers–Gregory 2006, s. 72–80; Iser 1980, s. 22; Bílek 2008, s. 34.

Druhá vlastnost využívaná didaktickou interpretací, angažovanost, je v práci vztažena nejprve k samotné vůli¹³ a volbě textu¹⁴ k interpretování. Tyto momenty jsou chápány jako podílející se na tom, nakolik žák získá k procesu formulování smyslu literárního díla vlastní, osobitý vztah. Oddíl ukazuje i vliv, který od skutečné angažovanosti odvádí, tedy „zábavnost“¹⁵ (a to také opět na příkladu jedné ze současných základních literárních příruček – jež se jako /negativní/ příklad objeví i v poslední charakteristice didaktické interpretace).

Třetím podstatným příznakem zmíněným v kapitole je kreativita – především ve smyslu „způsobu myšlení“¹⁶ (mentálního nastavení účastníků interpretačně pojaté výuky), zmíněny jsou ale i přínosy a úskalí konkrétních tvůrčích metod a postupů.¹⁷ Zvláště pojednává podstatnou úlohu tvůrčích úkolů v úvodních fázích interpretace (či dokonce čtení), ve kterých je možné budovat a rozšiřovat „pozadí“, na němž je text vnímán.¹⁸

Každý z těchto mechanismů didaktické interpretace je následně v kapitole čtvrté ukázán na výukových pomůckách k „Faëthónovi“ z Ovidiových *Proměn* (komplexita – podpořená rozhodovacím stromem, který žákovi pomáhá se orientovat a vybírat v možných perspektivách interpretace), k Babelovým povídkám „Přechod přes Zbruč“ a „Sůl“ z *Rudé jízdy* (angažovanost – využívající dvojí, opačné emoce budící autorský medailon doprovázející četbu) a k Reynkově básni „Jitro v zimě“ ze sbírky *Rty a zuby* (kreativita – operující s postupným utvářením percepční otevřenosti k básni vlastním psaním).

C Segmentace interpretačního procesu na jednotlivé, uchopitelné kroky („interpretační dovednosti“) jako cesta k jeho výuce i ověřování

Pátou kapitolu lze vnímat jako osovou pro celou práci: využívá totiž kognitivního přístupu ke vzdělávání a ukazuje model mající za úkol popsat „tiché procesy“¹⁹ při interpretování umělecké literatury. Takováto segmentace komplexního jevu, jakým interpretace je, může pomoci vyučujícím i žákům dění lépe pochopit a při osvojování schopnosti interpretovat umožňuje postupně a systematicky na různé její dílčí dovednosti zaměřovat pozornost. Těmito „interpretačními dovednostmi“ se pro účely práce rozumí množina takových prvků, které je možné (se) naučit a které potenciálně vedou k interpretaci konkrétního literárního textu (nejedná se tedy o kroky univerzální, nýbrž platné pouze hypoteticky). Kapitola nastiňuje možnosti „hledání“ tohoto souboru a jeho položek – usouvztažňuje formulaci i představené

¹³ Platón 2010, s. 84–85; Kozák 2022, s. 114–115, 124.

¹⁴ Srov. Iser 1980, s. 43; Vala 2015, s. 55.

¹⁵ Liessmann 2018, s. 13–14; Postman 2010, s. 164–177.

¹⁶ Bono 2020, s. 17–18; Studený 2010, s. 143–144.

¹⁷ Srov. Vala–Sladová 2013; Hoffmann 2014; Pánková 2021 ad.

¹⁸ Srov. Iser 1980, s. 92–96; konkrétně pak Kopečná 2012, s. 82–88; Fišer 2001, s. 56, 105–108.

¹⁹ Collins–Smith 1980, s. 2.

pojetí s kurikulárními dokumenty i s dřívějšími literárnědidaktickými výzkumy²⁰ (a drobněji také s didaktikou filosofie),²¹ inspiraci čerpá i ze zahraničních výzkumů porozumění čtenému textu.²² Nezanedbatelnou součástí konceptu interpretačních dovedností je i úvaha nad jejich možnou strukturací – práce navrhuje využít modely kognitivní psychologie, konkrétně cyklus řešení problémů,²³ který popisuje fáze od „identifikace“ a „definování problému“ přes „vytvoření strategií řešení“, „organizaci informací“ a „rozvržení zdrojů“ až po „monitorování“ a „zhodnocení řešení problému“ (Sternberg 2009, s. 386–388). V souladu s takto popsány fázemi jsou i interpretační dovednosti rozděleny na identifikační (které zahrnují prvotní reprezentaci a plánování budoucího procesu interpretování), relační (v níž se pozorované prvky hierarchizují a usouvztažňují, probíhají dílčí vhledy a hledají izomorfní problémy apod.) a dovednosti kombinační, reflexivní a formulační (ve kterých jsou poznatky syntetizovány, interpretování je zhodnocováno a nastává buď finální reprezentace, nebo návrat do předchozích fází).

Z dovedností vymezených v souboru uveďme několik příkladových. Ve skupině první to je mj. dovednost vnímat text jako interpretovatelný, jako prostor pro formulaci problému; vztáhnout k textu svou dosavadní čtenářskou zkušenost či znalosti o literárních dílech a nalézt interpretační paralelu (jiný text, fungující jako izomorfní problém); odhadnout, jaké interpretační možnosti a stopy text nabízí a na co by mohlo být plodné se při interpretaci zaměřit; identifikovat interpretační impulsy inherentní struktuře textu (např. její pravidelnost či trhlínu v této pravidelnosti, opakování i neočekávané narušení); určit, co lze v případě konkrétního textu vnímat jako celek k interpretování, ohraničit text, stanovit jeho začátek a konec a oddělit tak to, co je již textem jiným, tvořícím celek odlišný.

Skupina příslušející druhé fázi (pro lepší uchopitelnost ještě dále vnitřně členěna) obsahuje např. dovednost rozpoznat stylové příznaky a kódy v jazyce mluvčích – vypravěče, lyrického subjektu či postav textu – a pojmenovat efekt jejich užití; analyzovat argumentaci vypravěče či postav textu, odhalit ideové podloží argumentů, manipulativní techniky či logické lupy; dovednost vysvětlit, kdo je v textu osloven a jakou funkci tato oslovení mají [to vše ve skupině subjekty a objekty textu]; dovednost sémantické modelace textu (nalézání významových ohnisek a polarit); vysvětlit alegorický potenciál textu, případně alegorii aktualizovat; popsat užití gramatických kategorií v textu (např. slovesného času či osoby, čísla, způsobu) a jejich efekty; odhalit a pojmenovat, v čem se text vzpírá logice či kauzalitě, a navrhnout vysvětlení těchto nesrovnalostí [ze skupiny věnované kompozici textu]; dovednost vysvětlit možný symbolický či referenční význam vlastních jmen užitých v textu; zaznamenat v textu a pojmenovat obecnější typy prostoru (typu *hranice*, *labyrint*, *nekonečno*, *otevřený* či *sevržený prostor*,

²⁰ Zejm. Brožová 2007, resp. Tomíčková 2003; Zítková 2014b; ale též Popovič 1981a a 1981b; Lederbuchová 1997, s. 43–112; Kožmín 1997; Nezkusil 2004.

²¹ Šebešová 2017, s. 24, 225–226; Rudisill 2011, s. 246.

²² Johnston–Afflerbach 1985; Peskinová 1998; Dorfamn 1996; Pilonieta–Medina 2009.

²³ Mj. Sternberg 2009, s. 386–389; Eysenck–Keane 2008, s. 486, 495–502.

vrcholy a nížiny...), uvažovat o jejich vztazích, zákonitost a symbolickém či alegorickém rozměru; vysvětlit rituální či symbolický charakter vybraných prvků a událostí v textu či textu samotného; rekonstruovat význam jednotlivých prvků či motivů textu na základě jiných textů vznikajících v téže době [ve skupině literární a kulturní kontext]; dovednost pojmenovat souvislost světa a dějů zobrazeného v textu (fikce) a skutečnosti (historie, faktů), popsat povahu fikce a efekt posunů, které nastávají mezi konkrétní fikcí a skutečností; určit, v čem lze v textu spatřovat jeho historicitu a vliv jeho konkrétní historické zakotvenosti; zachytit a formulovat etické předpoklady či morální apely obsažené v textu [skupina zaměřená na společensko-historický kontext]; dovednost vnímat specifika a limity perspektiv, které text nabízí, uvědomovat si, jaké změny ve vyznění textu by provázely hypotetické perspektivy jiné; v textu identifikovat, pojmenovat a odůvodnit místa cizosti či čtenářsky zarážející; vnímat a pojmenovat rytmus a tempo textu a jejich efekty; reflektovat vlastní konkretizace textu, vnímat je jako nesamozřejmé, hledat k nim varianty a uvědomovat si důsledky jejich rozdílů [ze skupin k recepci a efektům textu].

Konečně do skupiny třetí lze zařadit mj. dovednost vysvětlit, jak se dílo celkově vztahuje ke své či cizí kultuře či historii, ke společnosti či životnímu prostředí; posoudit, v čem a proč se liší další, alternativní interpretace textu (např. starší, zjevně ideologické apod.), nakolik a v čem jsou relevantní (pro čtenáře a vůči textu); odhalit a zhodnotit interpretační rozhodnutí v adaptacích textu (přepisech či převezech do jiného média); určit cílový bod interpretace (ukončit interpretování); kriticky reflektovat vlastní dílčí závěry, přehodnocovat je a navracet se do předchozích fází a mnohé další.

V kapitole šesté je potom předvedeno promítnutí tohoto konceptu do pracovních listů určených k ústní maturitní zkoušce (realizované na gymnáziu Voděradská). Listy, zpracovávající Steinbeckovu prózu *O myších a lidech* a drama Smoljaka a Svěráka *České nebe*, se pokouší přinést do zkušební situace otázky především (či výhradně) interpretačně relevantní – a lze proto jednotlivé úlohy (z pevně stanoveného počtu dvanácti úloh sdružených pod samostatně bodované úseky „analýza úryvku“, „témata díla“ a „literárněhistorický kontext“) sepnout s interpretačními dovednostmi (kapitola tuto spojitost zdůrazňuje více než v kapitolách jiných, ale – po určité odbočce v následujících dvou kapitolách – k odkazování na konkrétní dovednosti se práce explicitně vrátí i v kapitolách o tvorbě interpretačních testů).

D (Výukové) tázání a dialog jako způsob komunikace pro interpretování bazální a vlastní

Kapitola sedmá posouvá pozornost k interpretačnímu tázání, čímž rozumí sice primárně mezilidskou komunikaci o literárním díle a jeho interpretování (např. mezi vyučujícím a žákem či mezi žáky samotnými),²⁴ pojímá tuto oblast však jen jako konkretizaci tázání, které probíhá nad literárním dílem

²⁴ Kožmín 1997, s. 156.

při jeho četbě či interpretování obecně.²⁵ I proto se neomezuje na nutně (gramatickou) tázací formu,²⁶ ale na výpovědi vybízející k reakci (či přehodnocování),²⁷ jejichž autentickou motivací je něco se dozvědět (zanebávány jsou tedy otázky, na níž – typicky vyučující – má předem formulovanou odpověď); jedná se tedy primárně opět nikoliv o výukový postup, ale spíše její koncepce či způsob bytí.²⁸ Kapitola se ovšem nevyhýbá se ani kontaktu s metodami a připomíná proto koncept tzv. „dobré otázky“, která vyžaduje hledání odpovědi (namísto pouhého odkázání na známá fakta) a posouvá tak vyučování od „výherních“ strategií žáků k jejich produktivnějšímu učení.²⁹

Tím je otevřeno i téma výukového a interpretačního dialogu,³⁰ takového rozhovoru, v němž se účastníci „snaží ,dobrat jádra věci““.³¹ Tím se přemýšlení o interpretaci ve výuce dostává opět k inspiraci sókratovským dialogem – rozpravě, v níž jde o subjektivní, ale kolektivně uskutečňované nahlédnutí pravdy a při kterém vyslovená myšlenka svého mluvčího „opouští, chodí si jaksí sama kolem a nesetrvává na místě, kam ji ten či onen partner rozhovoru postavil“.³² Díky takovému (upřímností účastníků umožněnému) způsobu komunikace a myšlení (či dokonce bytí) lze překračovat individuální limity a dobírat se podstaty věcí, zde smyslu literárního díla.

Interpotační tázání zachycené teoreticky je v osmé kapitole demonstrováno ve dvou realizacích *Dílen České knihnice*, v nichž se – právě ve prospěch dialogičnosti – uplatňuje dvojí interaktivní postup, princip modularity a variability (tedy různých stupňů individualizace – uzpůsobení buď výběrem řešené části, nebo modelováním celého zadání např. řízenou volbou úkolů).³³ V první *Dílně* (k Jedličkově próze *Kde život náš je v půli se svou poutí*) se jednotlivé, tematicky zaměřené moduly úkolů (např. „Vyprávění“, „Kontexty“ či „Atmosféra a ladění“) váží vždy k dvojici úryvků (čímž organicky vzniká prostor pro následnou diskusi řešitelů), v druhé *Dílně* (k Čepově povídce „Domek“) se jedná o typ herní knihy – tedy úkolů, které se větví do složité (a rozmanitě provázané) struktury, v níž se řešitel pohybuje především na základě své volby, jak chce v aktuální chvíli pokračovat (i zde lze v jednotlivých „větvičkách“ úkolů sledovat jistá tematická směřování – „Časoprostor a práce s atmosférou“, „Jazyk a styl textu a jeho umělecké prostředky“ apod. – v materiálu samotném však nejsou nijak signalizovány a existuje mezi nimi prostupnost).

²⁵ Grondin 1997, s. 101; Mitoseková 2010, s. 419.

²⁶ Srov. Švaříček–Majcík in Šed'ová 2019, s. 41.

²⁷ Freire 2022, s. 100.

²⁸ Freire 2022, s. 97; Obert 1998, s. 205.

²⁹ Jančaříková–Novotná–Říhová 2020; Jančaříková–Novotná–Jančařík 2012.

³⁰ Obert 1998, s. 205; Freire 2022, s. 97 aj.

³¹ Mareš–Křivohlavý 1995, s. 58.

³² Palouš 2008, s. 13.

³³ Srov. Spencer 2011; Štumpfová 2012.

E Uzavřené testové úlohy prostředkem nepřímého ověřování schopnosti interpretace

Poslední dvojice kapitol předkládá – jako svého druhu pokračování výukového dialogu – návrh formativního testování interpretačních dovedností uzavřenými úlohami. K tomu přikládá základní kontext úloh otevřených,³⁴ nastiňuje další možnosti práce s uzavřenými úlohami (např. pro ověřování komplexnějšího souboru dovedností, tak jak to dokáží úlohy otevřené, např. v testu „shody se scénářem“)³⁵ – a volbu uzavřených úloh argumentuje (zejm. větší možností objektivního klíče,³⁶ ale také nižší závislostí na formulačních dovednostech řešitele³⁷ – což lze vnímat v případě interpretování jako svébytnou dovednost – a v neposlední řadě skromnějšími časovými nároky na vyhodnocení vyučujícím). Rovněž vymezuje několik principů interpretačního testování (počínaje jejich zacílením a nutností konkrétní práce s výchozím textem a konče specifickými způsoby bodování: podmíněným – v situacích, kdy je např. zisk bodů ze zaznačení správné možnosti podmíněn doplněním náležitého čísla úseku textu, kterým ji lze doložit – a škálovaným – např. v případě pouze z části adekvátní odpovědi). Závěr kapitoly doplňují poznatky z uplatnění testů a zmíněny jsou i z nich vyplývající praktické zásady tvorby interpretačního testu (týkají se převážně výběru textu, který do velké míry určuje náročnost testu i možnosti vyučujícího test zkonstruovat).

Mezi tím, coby kontext takového testování, kapitola analyzuje úlohy zaměřené na porozumění uměleckému testu z testů při vstupu do středoškolského vzdělávání (Jednotná přijímací zkouška) či výstupu z něj (maturitní didaktické testy). Celkově v obou (a doplňkově i v příručkách připravujících na maturitní didaktický test a v úlohách vázících se k testu PISA) nalézají sice s úlohami interpretačními jistou příbuznost, ale pojmenovává také hlubinnou odlišnost v zacílení i realizaci (zejm. v míře soustavnosti zaměření úloh zkoumajících významu textu a v nakládání s výchozím textem, v testech zhusta – pro interpretování nepřijatelně – upravovaným).

Posledním úsekem práce je potom postupné představení rozsáhlého interpretačního testu, v němž se veškeré teze práce spojují. V prezentované (a ve výukové praxi vyzkoušené) podobě se skládá ze sedmi (resp. osmi) modulů, jež lze libovolně kombinovat (a v závěru testu i srovnávat). Každý modul úloh se věnuje jednomu výchozímu textu či jedné konzistentní kombinaci výchozích textů – básním Emily Dickinsonové a Sylvie Plathové, prózám Ursuly Le Guinové, Margaret Atwoodové, Květy Legátové, Han Kang a Jhumpy Lahiriové.

Závěr práce využívá k rekapitulaci fiktivní situace výuky literatury románu *Cukrárna u Šilhavého Jima* Marka Tomana.

³⁴ Např. Beach a kol. 2011, s. 162.

³⁵ Štuka–Vejražka 2021, s. 32–34.

³⁶ Chráska 1999, s. 17.

³⁷ Schindler a kol. 2006, s. 37 a 13.

Výběrová bibliografie

Beach, Richard a kol.: *Teaching literature to adolescents*. 2. vyd. New York: Routledge 2011.

Bense, Max: *Teorie textů*. Překlad Bohumila Grögerová a Josef Hiršal. Praha: Odeon, 1967.

Bílek, Petr A.: *Hledání jazyka interpretace: k modernímu prozaickému textu*. Host, Brno 2003.

Bílek, Petr A.: Literatura a náboženství. In *Host do školy* 3, 2008, č. 4, s. 33–34.

Brdička, Bořivoj: Mikroučení – model personalizovaného vzdělávání. In *Metodický portál RVP.CZ: Spomocník* [on-line]. Zveřejněno 22. 5. 2017a [cit. 28. 4. 2023]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/21391/mikrouceni-model-personalizovaneho-vzdelavani.html>.

Brdička, Bořivoj: Personalizované či personální vzdělávání. In *Metodický portál RVP.CZ: Spomocník* [on-line]. Zveřejněno 5. 10. 2017bf [cit. 2. 2. 2023]. Dostupné z: <https://spomocnik.rvp.cz/clanek/21479/PERSONALIZOVANE-CI-PERSONALNI-VZDELAVANI.html>.

Brožová, Pavla: Co znamená umět literární teorii. In *Host do školy* 2, 2007, č. 1, s. 21–23.

Coleman, Taiyon J.: Poems as Maps: An Introduction to the Series. In *Places* [on-line]. Zveřejněno srpen 2017 [cit. 18. 8. 2022]. Dostupné z <https://placesjournal.org/article/poems-as-maps>.

Collins, Allan – Smith, Edward E.: Teaching the process of reading comprehension. In *Technical Report No. 182*. Illinois: Center for the Study of Reading, 1980.

Compagnon, Antoine: *Démon teorie: literatura a běžné myšlení*. Překlad Eva Sládková. Brno: Host, 2009.

Culler, Jonathan: *Teorie lyriky*. Překlad Martin Pokorný. Praha: Karolinum, 2020.

Čáp, Jan – Mareš, Jiří: *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001.

Černý, Michal: Nelineární učení a technologie pro jeho podporu. In *Metodický portál RVP.CZ: Články* [online]. 24. 3. 2020, [cit. 31. 12. 2022]. Dostupný z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/G/22446/NELINEARNI-UCENI-A-TECHNOLOGIE-PRO-JEHO-PODPORU.html>.

De Bono, Edward: *Šest klobouků, aneb, Jak myslet*. Překlad Petr Jansa. Praha: Dobrovský s.r.o., 2020.

Dean, Raymond S. – Kulhavy, Raymond W.: Influence of Spatial Organization in Prose Learning. In *Journal of Education Psychology* 73, 1981, č. 1, s. 7–64.

- Deleuze, Gilles:** *Logika smyslu*. Překlad Miroslav Petříček. Praha: Karolinum, 2013.
- Dennett, Daniel:** *Druhy myslí: k pochopení vědomí*. Překlad Jaroslav Peregrin. 2., upravené vyd. Praha: Academia, 2004.
- Dennett, Daniel:** The Interpretation of Texts, People and Other Artifacts. In *Philosophy and Phenomenological Research* 50, 1990, č. „Supplement Autumn“, s. 177–194.
- Dostál, Jiří:** Příspěvek k teorii řešení problémů. In *Trendy ve vzdělávání* 8, 2015, č. 1, s. 44–53.
- Eco, Umberto a kol.:** *Interpretácia a nadinterpretácia*. Překlad Zdeňka Kalnická. Bratislava: Archa, 1995.
- Eco, Umberto:** Horns, Hooves, Insteps: Some Hypotheses on Three Types of Abduction. In Eco, Umberto – Sebeok, Thomas A. (eds.): *The Sign of Three: Dupin, Holmes, Peirce (Advances in Semiotics)*. Bloomington – Indianapolis: Indiana University Press, 1983, s. 198–220.
- Eco, Umberto:** *Lector in fabula: role čtenáře aneb Interpretační kooperace v narativních textech*. Překlad Zdeněk Frýbort. Praha: Academia, 2010.
- Eco, Umberto:** *Meze interpretace*. Překlad Ladislav Nagy. Praha: Karolinum, 2009b.
- Eco, Umberto:** *Otevřené dílo: Forma a neurčenost v současných poetikách*. Překlad Zora Obstová. Praha: Argo, 2015.
- Eysenck, Michael W. – Keane, Mark T.:** *Kognitivní psychologie*. Překlad Radovan Šikl a kol. Praha: Academia, 2008.
- Fibiger, Martin (ed.):** *Literární výchova jako cesta k četbě: sborník z mezinárodního semináře*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 2008.
- Figal, Günter:** *Hermeneutická svoboda*. Překlad Věra Koubová. Praha: Filosofia, 1994.
- Fish, Stanley:** *S úctou věnuje autor*. Překlad Petr A. Bílek. Brno – Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2004.
- Fish, Stanley:** *Is there a text in this class? The authority of interpretive communities*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1980.
- Fišer, Zbyněk:** Tvůrčí psaní a literární výchova. In Fišer, Zbyněk a kol.: *Tvůrčí psaní v literární výchově jako nástroj poznávání*. Brno: Masarykova univerzita, 2012, s. 11–18. Dostupné z <<https://munispace.muni.cz/library/catalog/download/873/2751/601-1?inline=&fakulta=FF>>.

Fletcher-Wood, Harry: *Responzivní výuka: kognitivní vědy a formativní hodnocení v praxi*. Překlad Miroslava Kopicová. Praha: Euromedia Group, 2021.

Freire, Paulo: *Pedagogika utlačovaných*. Překlad Eva Batličková. Praha: Neklid, 2022.

Fromm, Erich: Symbolický jazyk mýtů, pohádek, rituálu a románu. In *Mýtus, sen a rituál a jejich zapomenutý jazyk*. Překlad Jan Lusk. Praha: Aurora, 1999, s. 162–218.

Gavora, Peter: *Učitel a žáci v komunikaci*. Brno: Paido, 2005.

Germušková, Marta: Slovenská a svetová literatúra v tvorivých interpretačných procesoch. In *Jazyk – literatúra – komunikace: recenzovaný časopis KČJL UP Olomouc* [on-line], 2012, č. 1. Dostupné z <<http://jlk.upol.cz/index.php/cislo-1-2012/category/1-studie>>.

Germušková, Marta: Tvorivosť interpretácie v školskej literárnej komunikácii. In *Tvorivosť v škole – škola tvorivosti* [Recenzovaný zborník príspevkov, on-line konferencia, Prešov 6.–7. 11. 2013]. Prešov: 2013, s. 29–39. Dostupné z <<https://www.pulib.sk/web/pdf/web/viewer.html?file=/web/kniznica/elpub/dokument/Germuskova1/subor/9788055509679.pdf>>.

Grondin, Jean: *Úvod do hermeneutiky*. Překlad Břetislav Horyna a Pavel Kouba. Praha: OIKOYMENH, 1997.

Hancher, Michael: Interpretace jako věda a interpretace jako umění. Překlad Ladislav Selepko a Milan Orálek. In *Aluze* 16, 2013, č. 1, s. 31–37. Dostupné z <http://www.aluze.cz/2013_01/05_studie_hancher.pdf>.

Hässner, Wolfgang: Postavenie a vzťah literárnej komunikácie a interpretácie vo vyučovaní literatúry. In *O interpretácii umeleckého textu 7* [zborník štúdií Vedeckovýskumného pracoviska literárnej komunikácie a experimentálnej metodiky Pedagogickej fakulty v Nitre], 1982, s. 325–341.

Hausenblas, Ondřej: Čtení s porozuměním a aktivizace žáka: Činnosti před četbou – při četbě – po četbě literárních textů. In Košťálová, Hana a kol.: *Čtenářská gramotnost jako vzdělávací cíl pro každého žáka* [on-line]. Česká školní inspekce, 2010, s. 51–56. Dostupné z <http://www.csicr.cz/html/CGvzdelavaci_cil/html5/index.html?&locale=CSY>.

Hirsch, Eric Donald: Objektivní interpretace. Překlad Julie Štěpánková. In *Aluze* 6, 2003, č. 2, s. 150–165.

Hník, Ondřej: Didaktika literatury: od polemických diskursů po formování samostatného oboru. In Stuchlíková, Iva – Janík, Tomáš a kol.: *Oborové didaktiky: vývoj – stav – perspektivy*. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 41–65.

Hník, Ondřej: Literární výchova na střední škole je katalog požadavků k maturitě. In *H7O: Host 7 dní online* [on-line]. Zveřejněno 29. 9. 2021 [cit. 18. 8. 2022]. Dostupné z <<http://www.h7o.cz/literarni-vychova-na-stredni-skole-je-katalog-pozadavku-k-maturite>>.

Hník, Ondřej: *Didaktika literatury: výzvy oboru (od textů umělecké povahy k didaktice estetickovýchovného oboru)*. Praha: Karolinum, 2014.

Hodrová, Daniela: *Román zasvěcení*. 2., rozšířené vyd. Praha: Malvern, 2014.

Hoffmann, Bohuslav: Chudák Prévert, chudák poezie. In *Český jazyk a literatura* 64, 2014, č. 5, s. 238–239.

Holý, Jiří: Interpretace v literární vědě a Vančurova „estetika čtenáře“. In *Slavica Pragensia: fungování textu ve společenské komunikaci: Acta Universitatis Carolinae. Philologica* 32, 1988, č. 4–5, s. 269–275.

Hrbáček, Josef: Recepce textu, jeho analýza a interpretace. In *Naše řeč* 88, 2005, č. 1, s. 1–8.

Huleja, Jan: Jak čtenářsky využít interpretační teorie? In *První strana* 5, 2021, č. 12, s. 6–9. Dostupné z <https://new.ctenarskekluby.cz/storage/app/media/prvni%20strana/prvnistrana12_web.pdf>.

Chabon, Michael: *Mapy a legendy*. In *Mapy a legendy*. Překlad Olga Bártová. Praha: Albatros, 2011, s. 16–21.

Chambers, Ellie – Gregory, Marshall: *Teaching & Learning English Literature*. Londýn: Sage Publications, 2006.

Chráška, Miroslav: Testy v pedagogickém výzkumu. In Skutil, Martin a kol.: *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál, 2011, s. 127–151.

Chrzastowska, Božena: Výskum školskej recepcie poézie. In Lesňák, Rudolf (ed.): *Čitateľska recepcia literatury*. Bratislava: Slovenský spisovateľ, 1987, s. 222–261.

Chvál, Martin – Procházková, Ivana – Straková, Jana: *Hodnocení výsledků vzdělávání didaktickými testy*. Praha: Česká školní inspekce, 2015.

Chvál, Martin: *Na naší škole nám záleží: jak sledovat a hodnotit kvalitu školy*. Praha: Portál, 2018.

Iser, Wolfgang: *Jak se dělá teorie*. Překlad Petr Onufer. Praha: Karolinum, 2009.

Iser, Wolfgang: *The Act of Reading: A Theory of Aesthetic Response*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1980.

Jančaříková, Kateřina – Novotná, Jarmila – Jančařík, Antonín: Koncept dobrých otázek. In *Poradce ředitele školy* 1, 2012, č. 2, s. 36–41.

Jančaříková, Kateřina – Novotná, Jarmila – Říhová, Dagmar: *Žába za nic nemůže, aneb, O suchu metodou „dobrých“ otázek.* Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2020. Dostupné z <[https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/environmentalni_vzdelavani_poradenstvi/\\$FILE/OF-DN-metodika_zaba-20200728.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/environmentalni_vzdelavani_poradenstvi/$FILE/OF-DN-metodika_zaba-20200728.pdf)>.

Jankovič, Milan: *Cesty za smyslem literárního díla II.* Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2015

Jankovič, Milan: *Cesty za smyslem literárního díla.* Praha: Nakladatelství Karolinum, 2005

Jankovič, Milan: *Dílo jako dění smyslu.* Praha: Pražská imaginace, 1992.

Jankovič, Milan: K problematice „smyslu“ a „významu“ literárního díla. In *Slovo a slovesnost* 64, 2003, č. 2, s. 81–87.

Jankovič, Milan: *Nesamozřejmost smyslu.* Praha: Československý spisovatel, 1991.

Jindráček, Václav – Škoda, Jiří – Doulík, Pavel: Prvky konstruktivismu v oborové didaktice literární výchovy – obsahová analýza. In *e-Pedagogium: Nezávislý vědecký časopis pro interdisciplinární výzkum v pedagogice* 15, 2005, č. 1, s. 72–89. Dostupné z <<https://e-pedagogium.upol.cz/magno/epd/2015/mn1.php>>.

Jindráček, Václav: Literární výchova v období kurikulární reformy: rekapitulace vzdělávacích koncepcí, kvalita výuky a její výzkum. In *Paidagogos* [on-line], Zveřejněno 1. 11. 2018 [cit. 1. 1. 2023], č. 1-2. s. 42–80. Dostupné z <<http://www.paidagogos.net/issues/2018/1-2/article.php?id=4>>.

Johnston, Peter – Afflerbach, Peter: The Process of Constructing Main Ideas from Text. In *Cognition and Instruction* 2, 1985, č. 3/4, s. 207–232.

Jurčo, Ján – Obert, Viliam: *Didaktika literatúry.* Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1984.

Kant, Immanuel: *Kritika soudnosti.* Překlad Vladimír Špalek – Walter Hansel – Tomáš Koblížek (ed.). 2., upravené vyd. Praha: OIKOYMENH, 2015.

Khol, Josef: Interpretační procesy: podstata, pojetí, užití. In *Slovenská literatúra: revue pre literárnu vedu* 35, 1988, č. 2, s. 105–120.

Komberec, Filip: Pozoruhodné romány Marka Tomana. In *Český jazyk a literatura* 73, 2022, č. 2, s. 60–62.

Kopál, Ján: Interpretačné procesy v čítaní a interpretačno-čitateľská kompetencia. In *Slovenská literatúra: revue pre literárnu vedu* 35, 1988, č. 2, s. 126–130.

Kopál, Ján: Úrovne čítanie a čitateľská kompetencia. In *O interpretácii umeleckého textu* 10 [zborník štúdií Ústavu jazykovej a literárnej komunikácie Pedagogickej fakulty v Nitre], 1987, s. 65–77.

Kopečná, Pavla: Tvůrčí analýza a interpretace básní. In Fišer, Zbyněk a kol.: *Tvůrčí psaní v literární výchově jako nástroj poznávání*. Brno: Masarykova univerzita, 2012, s. 79–110. Dostupné z <<https://munispace.muni.cz/library/catalog/download/873/2751/601-1?inline=&fakulta=FF>>.

Kostečka, Jiří: Literární interpretace ve středoškolské a vysokoškolské praxi a teorii. In *Český jazyk a literatura* 50, 1999, č. 3–4, s. 79–87.

Kozák, Jan A.: *Monomytus: syntetické pojednání o teorii mýtu*. Praha: Malvern, 2021.

Kožmín, Zdeněk: *Interpretace básní. 2.*, přepracované vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1997.

Kubínová, Marie: Interpretace uměleckého literárního díla jako svár sémiotických systémů. In *Sondy do sémiotiky literárního díla*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 1995, s. 27–40.

Kubínová, Marie: Kritéria (ne)adekvátnosti interpretace literárního díla. In *Tvar* 5, 1994, č. 20, s. 6–7.

Kulka, Jiří: Metodologické otázky komplexní analýzy uměleckého díla. In *O interpretácii umeleckého textu* 10 [zborník štúdií Ústavu jazykovej a literárnej komunikácie Pedagogickej fakulty v Nitre], 1987, s. 47–64.

Kuzmičová, Anežka a kol.: Reading and company: Embodiment and social space in silent reading practices. In *Literacy* 52, č. 2 [Reading for pleasure: supporting reader engagement], s. 70–77.

Lakoff, George – Johnson, Mark: *Metaforý, kterými žijeme*. Překlad Mirek Čejka. Brno: Host, 2014.

Le Guinová, Ursula K.: *Proč číst fantasy, jak to, že zvířata v knížkách mluví, a odkdy se Američané bojí draků?*. Překlad Jakub Němeček. Praha: Gnóm! – Jakub Němeček, 2020.

Lederbuchová, Ladislava: *Didaktická interpretace uměleckého textu jako metoda literární výchovy na občanské a střední škole II*. Plzeň: Západočeská univerzita, 1997.

Lederbuchová, Ladislava: *Literatura ve škole: Četba žáka a didaktická interpretace uměleckého textu v literární výchově na 2. stupni základní školy a v odpovídajících ročnících víceletého gymnázia.* Západočeská univerzita, Plzeň 2010.

Lederbuchová, Ladislava: Právo na originalitu, na omyl, na kultivovanost. In *Český jazyk a literatura* 64, 2014, č. 4, s. 191–195.

Lederbuchová, Ladislava: *Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie.* Jinočany: H & H, 2002.

Leeová, Georgette G. – Hughesová, Marie Tejero: The Interpretive Strategies Utilized by Elementary Students with and without Learning Disabilities in Comprehending Poems. In *International Electronic Journal of Elementary Education* 4, 2012, č. 3, s. 489–506.

Lehár, Jan a kol.: *Česká literatura od počátků k dnešku. 2., dopl. vyd.* Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008.

Liessmann, Konrad Paul: *Hodina duchů: praxe nevzdělanosti: polemický spis.* Překlad Milan Váňa. Praha: Academia, 2015.

Liessmann, Konrad Paul: *Universum věcí: k estetice každodennosti.* Překlad Jana Zoubková. Praha: Academia, 2012.

Liessmann, Konrad Paul: *Vzdělání jako provokace.* Překlad Milan Váňa. Praha: Academia, 2018.

Lukáš, Richard: Co může využívání herních principů přinést vzdělávání?. In *EDUin* [on-line]. Zveřejněno 9. 2. 2015 [cit. 8. 6. 2023]. Dostupné z: <<https://www.eduin.cz/clanky/co-muze-vyuzivani-hernich-principu-prinest-do-vzdelavani/>>.

Mareš, Jiří – Křivohlavý, Jaro: *Komunikace ve škole.* Brno: Masarykova univerzita, 1995.

Marková, Eva: Od abstinence k recidivě: Didaktika lyriky a role tvůrčího psaní ve výuce. In *A2* 16, 2020, č. 15, s. 6.

Matoušek, Petr: Když se mapa mění v beletristický žánr... In *Literární noviny: list pro kritické myšlení* [on-line]. Zveřejněno 17. 7. 2020 [cit. 18. 8. 2022]. Dostupné z <<https://www.literarky.cz/literatura/1404-kdyz-se-mapa-meni-v-beletristicky-zanr>>.

Maukšová, Felicitas: O problematike recepcie literárneho diela v didaktickej komunikácii. In *O interpretácii umeleckého textu* 8 [zborník štúdií Vedeckovýskumného pracoviska literárnej komunikácie a experimentálnej metodiky Pedagogickej fakulty v Nitre], 1986, s. 131–141.

McGillis, Roderick: Rozkoš z nemožného: bez dětí, bez knih, jen s teorií. Překlad Jana Segi Lukavská. In Segi Lukavská, Jana (ed.): *Dítěti vstříc: Teorie literatury pro děti a mládež*. Brno: Host, Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2018, s. 189–205.

Mičienka, Marek – Moravcová-Smetáčková, Irena: *Příručka pro tvorbu testových úloh občanský a společenskovední základ*. Praha: Centrum pro reformu maturitní zkoušky za podpory nadace Open society fund Praha, 2002.

Miko, František: Interpretácia v systéme recepcie literárneho diela. In *Slovenská literatúra: revue pre literárnu vedu* 35, 1988, č. 2, s. 121–124.

Miko, František: Literárna veda ~ literárna výchova. In *O interpretácii umeleckého textu* 12 [zborník prác Ústavu jazykovej a literárnej komunikácie Pedagogickej fakulty v Nitre], 1989, s. 9–38.

Mistrík, Jozef: O práci s literárnym textom. In Špánik, Július a kol.: *Interpretácia čítankového textu* [zborník metodických statí pre školy II. cyklu]. Bratislava: Krajský pedagogický ústav, 1973, s. 8–12.

Mitoseková, Zofia: *Teorie literatury: historický přehled*. Překlad Marie Havránková. Brno: Host, 2010.

Moretti, Franco: *Grafy, mapy, stromy: Abstraktní modely literární historie*. Překlad Olga Čaplyginová. Praha: Karolinum, 2014.

Mukařovský, Jan: Poetika jako základ literární výchovy na střední škole. In *Střední škola* 23, 1943, č. 5, s. 205–215.

Najvarová, Veronika: Čtenářské strategie žáků prvního stupně základní školy. In *Pedagogická orientace* 20, 2010, č. 3, s. 49–65.

Newton, Keneth M.: *Jak interpretovat text: kritický úvod do teorie a praxe literární interpretace*. Překlad Milan Orálek. Olomouc: Periplum, 2008.

Nezkusil, Vladimír: Literatura jako volitelný předmět? In *Český jazyk a literatura* 52, 2002, č. 3–4, s. 79–87.

Nezkusil, Vladimír: *Nástin didaktiky literární výchovy*. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 2004.

Novotný, Jaroslav: *Čtení – reflexe – interpretace: elementární úvod do práce s textem*. Praha: Togga, 2021.

Obert, Viliam: Dialogický charakter školskej interpretácie literárneho textu. In *Acta Nitriensiae* 1 [zborník Filozofickej fakulty Univerzity Konštantína filozofa v Nitre], 1998, s. 205–217.

Obert, Viliam: *Kapitoly z didaktiky literatúry: Seminárium*. Nitra: Ostravská univerzita, 1992.

Obert, Viliam: Špecifikum školskej interpretácie literárneho textu. In *Literárny text. Literárne vzdelanie*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1981, s. 123–146.

Obert, Viliam: Vyučovanie literatúry z komunikačného aspektu. O *interpretácii umeleckého textu* 8 [zborník štúdií Vedeckovýskumného pracoviska literárnej komunikácie a experimentálnej metodiky Pedagogickej fakulty v Nitre], 1986, s. 7–29.

Palouš, Radim: *Heretická škola: o filozofii výchovy ve světověku a Patočkově pedagogice čili filipika proti upadlé škole*. Praha: OIKOYMENH, 2008.

Pánková, Vladimíra: Kam směřuje dnešní výuka literární výchovy? In Marie Čechová – Martina Spěváčková (eds.): *Od praxe k teorii a zpět ve vyučování češtině II*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2021, s. 333–362.

Patočka, Jan: Epičnost a dramaticnost, epos a drama. In *Umění a čas I*. Praha: OIKOYMENH, 2004a, s. 348–358.

Patočka, Jan: Mají dějiny nějaký smysl?. In *Péče o duši III*. Praha: OIKOYMENH, 2002a, s. 339–354.

Patočka, Jan: Mají dějiny smysl?. In *Péče o duši III* Praha: OIKOYMENH, 2002b, s. 61–83.

Patočka, Jan: Spisovatel a jeho věc: k filozofii literatury. In *Češi I*. Praha: OIKOYMENH, 2006, s. 280–292.

Patočka, Jan: Umění a čas. In *Umění a čas I*. Praha: OIKOYMENH, 2004b, s. 303–318.

Peskinová, Joan: Constructing Meaning When Reading Poetry: An Expert-Novice Study. In *Cognition and Instruction* 16, 1998, č. 3, s. 235–263.

Petříková, Martina: Výchova k tvorivosti ako súčasť pedagogickej práce: (K niektorým stratégiám a metódam rozvoja osobnosti v literatúre pre deti). In *Theologos: teologická revue Gréckokatolíckej bohosloveckej fakulty Prešovskej univerzity* 16, 2014, č. 2, s. 109–117. Dostupné z <https://www.unipo.sk/public/files/GTF/2014/Theologos/Theologos2014_2.pdf>.

Petrželka, Josef: Pedagogické aspekty sokratovského dialogu. In *Pro-Fil* [online]. Brno: Katedra filosofie, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, 2000. Dostupné z <http://profil.muni.cz/03_2000/state_petrzelka.html>.

Petříček, Miroslav: *Filosofie en noir*. Praha: Karolinum, 2018.

Petty, Geoffrey: *Moderní vyučování*. Překlad Jiří Foltýn. 6., rozšířené a přepracované vyd. Praha: Portál, 2013.

Pier, John: Narativní konfigurace. In *Sémiotika narativu*. Překlad Lucie Kučerová – Petr A. Bílek. Brno – Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2006, s. 31–65.

Pilonieta, Paola, – Medina, Adriana L.: Reciprocal teaching for the primary grades: “We can do it, too!”. In *The Reading Teacher* 63, 2009, č. 2, s. 120–129.

Plátón: Faidros. In *Parmenidés – Filébos – Symposion – Faidros – Alkibiadés I, II – Hipparchos – Milovníci*. Překlad František Novotný. Praha: OIKOYMENH, 2003, s. 221–283, 407–415.

Plátón: *Hippias Větší; Hippias Menší; Ión; Menexenos*. Překlad František Novotný. 4., opravené vyd. Praha: OIKOYMENH, 2010.

Pokorný, Petr: *Hermeneutika jako teorie porozumění: od základních otázek jazyka k výkladu bible*. Praha: Vyšehrad, 2005.

Popovič, Anton a kol.: *Interpretácia umeleckého textu*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1981a.

Popovič, Anton: Komunikačný charakter interpretácie umeleckého textu. In *Literárny text. Literárne vzdelanie*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1981b, s. 35–49.

Radváková, Věra: *Interpretace textu na gymnáziu* [disertační práce]. Školitel práce prof. PhDr. Miloš Zelenka, DrSc. Fakulta pedagogická Západočeské univerzity v Plzni, 2012. Dostupné z: <https://portal.zcu.cz/StagPortletsJSR168/PagesDispatcherServlet?pp_destElement=%23ssSouboryStudentuDivId_8385&pp_locale=cs&pp_reqType=render&pp_portlet=souboryStudentuPagesPortlet&pp_page=souboryStudentuDownloadPage&pp_nameSpace=G635215&soubidno=22282>.

Radváková, Věra: Práce s textem na střední škole. In Starý, Karel – Laufková, Veronika (eds.): *Orbis scholae* 9, 2015, č. 3 [Porozumění textu ve škole], s. 87–109. Dostupné z <https://karolinum.cz/data/clanek/2607/OS_3_2015_07_Radvakova.pdf>.

Ryanová, Marie-Laure: Literární kartografie – mapujeme území. In Ambros, Veronika a kol.: *Od struktury k fikčnímu světu: Lubomíru Doleželovi*. Olomouc: Aluze, 2004, s. 175–200.

Sál, Petr: Gamebook. *Metodický portál RVP.CZ: Spomocník* [online]. 27. 2. 2013, [cit. 31. 12. 2022]. Dostupný z: <<https://spomocnik.rvp.cz/clanek/17237/GAMEBOOK.html>>.

Schindler, Radek a kol.: *Rukověť autora testových úloh*. Praha: Centrum pro zjišťování výsledků vzdělávání, 2006.

Skalková, Jarmila: *Obecná didaktika: vyučovací proces, učivo a jeho výběr, metody, organizační formy vyučování*. 2., rozšířené a aktualizované vyd. Praha: Grada, 2007.

Skopeczková, Eva: Porozumění textu v mateřském a cizím jazyce: odlišnost, podobnost, přenositelnost. In Starý, Karel – Laufková, Veronika (eds.): *Orbis scholae* 9, 2015, č. 3 [Porozumění textu ve škole], s. 27–38. Dostupné z <https://karolinum.cz/data/clanek/2603/OS_3_2015_03_Skopeczkova.pdf>.

Sontagová, Susan: Proti interpretaci. Překlad Karel Palek. In *Kritický sborník* 14, 1994, č. 3, s. 1–9.

Spencer, John: 4 Stages of Personalization (Music Metaphors Included). In *Cooperative Catalyst* [online]. Zveřejněno 2. 11. 2011 [cit. 2. 2. 2023]. Dostupné z: <<https://coopcatalyst.wordpress.com/2011/11/22/4-stages-of-personalization-music-metaphors-included/>>.

Staiger, Emil: *Poetika, interpretace, styl*. Překlad Miloš Černý – Otakar Veselý – Ivan Chvatík – Michael Špirit – Marek Vajchr. Praha: Triáda, 2008.

Sternberg, Robert J.: *Kognitivní psychologie*. Překlad František Koukolík. 2. vyd. Praha: Portál, 2009.

Studený, Jiří: *Dramata jazyka: teorie literatury a praxe tvůrčího psaní*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2010.

Szondi, Peter: *Úvod do literární hermeneutiky: studijní vydání přednášek*. Překlad Zuzana Adamová a Olga Trávníčková. Brno: Host, 2003.

Šafránková, Dagmar: *Pedagogika*. 2., aktualizované a rozšířené vyd. Praha: Grada, 2019.

Šalamounová, Zuzana: Tvůrčí psaní jako cesta k tvořivé pedagogické komunikaci. In Fišer, Zbyněk a kol.: *Tvůrčí psaní v literární výchově jako nástroj poznávání*. Brno: Masarykova univerzita, 2012, s. 37–78. Dostupné z <<https://munispace.muni.cz/library/catalog/download/873/2751/601-1?inline=&fakulta=FF>>.

Šed'ová, Klára – Šalamounová, Zuzana: Dialogické vyučování jako realizace produktivní kultury vyučování a učení v literární výchově: jak iniciovat a udržet změnu. In Slavík, Jan –Najvar, Petr (eds.): *Orbis scholae* 10, 2016, č. 2 [Kultury vyučování a učení v oborech školního vzdělávání], s. 47–69. Dostupné z <https://karolinum.cz/data/clanek/3563/3_%C5%A0e%C4%8Fov%C3%A1_%C5%A0alamounov%C3%A1.pdf>.

Šed'ová, Klára – Švaříček, Roman – Šalamounová, Zuzana: *Komunikace ve školní třídě*. Praha: Portál, 2012.

Šed'ová, Klára a kol.: *Výuková komunikace*. Brno: Masarykova univerzita, 2019.

Šmatlák, Stanislav: Jedna báseň a sedem interpretací. In *O interpretácii umeleckého textu* [zborník Kabinetu literárnej komunikácie Pedagogickej fakulty v Nitre] 2, 1970, s. 55–62 (+ diskusia, s. 62–67).

Štochl, Miroslav: *Teorie literární komunikace: úvod do studia literatury*. Praha: Akropolis, 2005.

Štuka, Čestmír – Vejražka, Martin: *Testování a hodnocení studentů na VŠ*. Praha: Karolinum, 2021. Dostupné z: <<https://karolinum.cz/data/book/26276/9788024651088%20Stuka-Vejrazka%20-%20Testovani%20a%20hodnoceni%20studentu%20na%20VS.pdf>>.

Štumpflová, Libuše: Čtyři fáze personalizace výuky. In *Metodický portál RVP.CZ: Spomocník* [online]. Zveřejněno 12. 3. 2012 [cit. 2. 2. 2023]. Dostupné z: <<https://spomocnik.rvp.cz/clanek/15377/CTYRI-FAZE-PERSONALIZACE-VYUKY.html>>.

Švaříček, Roman: Funkce učitelských otázek ve výukové komunikaci na druhém stupni základní školy In *Studia paedagogica: Řeč školy* 16, (2011), č.1, s. 9–46. Dostupné z: <<https://journals.phil.muni.cz/studia-paedagogica/article/view/18726/14787>>.

Teplan, Dušan: Nitranská škola. In Sládek, Ondřej (ed.): *Slovník literárněvědného strukturalismu A–Ž*. Praha: Host, 2018, s. 501–509.

Tokarski, Ryszard: Konotace – prototypy – otevřené definice. Překlad Veronika Forková. In Saicová Římalová, Lucie (ed.): *Čítanka textů z kognitivní lingvistiky II*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2007, s. 13–25.

Tomášek, Martin: Teorie literární krajiny. In *Krajiny tvořené slovy: k topologii české literatury devatenáctého století*. Praha: Dokořán, 2016, s. 11–33.

Tomíčková, Pavla: *Objektivizace ověřování literárněteoretických znalostí a dovedností na pozadí středoškolských učebnic literatury* [diplomová práce]. Vedoucí práce PhDr. Petr Bílek, CSc. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2003.

Vala, Jaroslav – Sladová, Jana: Vliv vyučovacích metod na vztah studentů k poezii. In *Český jazyk a literatura* 64, 2013, č. 1, s.26–33.

Vala, Jaroslav: Dnes už dětem nestačí Jules Verne: Rozhovor s Jaroslavem Valou. In *Učitel 21* [online]. Zveřejněno 29. 3. 2022 [cit. 18. 8. 2022]. Dostupné z <<https://www.ucitel21.cz/post/dnes-u%C5%BE-d%C4%9Btem-nesta%C4%8D%C3%AD-jules-verne-rozhovor-s-jaroslavem-valou>>.

Vala, Jaroslav: Specifika lyrické poezie jako učební úlohy. In Starý, Karel – Laufková, Veronika (eds.): *Orbis scholae* 9, 2015, č. 3 [Porozumění textu ve škole], s. 53–67. Dostupné z <https://karolinum.cz/data/clanek/2605/OS_3_2015_05_Vala.pdf>.

Vala, Jaroslav: *Vybrané kapitoly z didaktiky literární výchovy*. Olomouc: Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, 2014. Dostupné z <[http://kcj2.upol.cz/studijni_materialy_akreditace/NAVAZUJICI_MAGISTERSKE_STUDIUM/2\)Didaktika_literatury_1_\(VALA_J.\)/Vala-Vybrane_kapitoly_z_didaktiky_literatury.pdf](http://kcj2.upol.cz/studijni_materialy_akreditace/NAVAZUJICI_MAGISTERSKE_STUDIUM/2)Didaktika_literatury_1_(VALA_J.)/Vala-Vybrane_kapitoly_z_didaktiky_literatury.pdf)>.

Viktora, Viktor: Arbesův Svatý Xaverius: Praktické uplatnění interpretace literárního díla. In Čechová, Marie – Spěváčková, Martina (eds.): *Od praxe k teorii a zpět ve vyučování češtině II*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2021, s. 281–295.

Vygotskij, Lev Semjonovič: *Psychologie umění*. Překlad Ladislav Zadražil. Praha: Odeon, 1981.

Whitcroft, Ladislava: Výuka čtenářských strategií v zahraničí – teorie, trendy, programy a metody. In Starý, Karel – Laufková, Veronika (eds.): *Orbis scholae* 9, 2015, č. 3 [Porozumění textu ve škole], s. 39–51. Dostupné z <https://karolinum.cz/data/clanek/2604/OS_3_2015_04_Whitcroft.pdf>.

Wolfová, Maryanne – Barzillaiová, Mirit: The Importance of Deep Reading. In *Educational Leadership* 66, 2009, č. 6, s. 33–37.

Wolfová, Maryanne: *Čtenáři, vrať se: Mozek a čtení v digitálním světě*. Překlad Romana Hegedüsová. Brno: Host, 2020.

Zajac, Peter: Literárne dejepisectvo ako synoptická mapa. In Zajac, Peter a kol.: *Mezi texty a metodami: národní a univerzální v české literatuře 19. století*. Olomouc: Periplum, 2006.

Zápotočná, Olga: Teoretické modely porozumenia textu a ich interpretácie v školskom vzdelávaní. In Starý, Karel – Laufková, Veronika (eds.): *Orbis scholae* 9, 2015, č. 3 [Porozumění textu ve škole], s. 13–26. Dostupné z <https://karolinum.cz/data/clanek/2602/OS_3_2015_02_Zapotocna.pdf>.

Zítková, Jitka: Didaktická interpretace na základní škole I – Základní podoby interpretace v práci učitele literární výchovy. In *Educoland* [on-line]. Brno: Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity. Zveřejněno 26. 9. 2014a [cit. 21. 9. 2021]. Dostupné z <<https://educoland.muni.cz/cesky-jazyk-a-literatura/nove-metody/didakticka-interpretace-na-zakladni-skole-i-zakladni-podoby-interpretace/>>.

Zítková, Jitka: Didaktická interpretace na základní škole III – Nástin rozlišení metod didaktické interpretace. In *Educoland* [on-line]. Brno: Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity. Zveřejněno 26. 9. 2014b [cit. 29. 12. 2020]. Dostupné z <<https://educoland.muni.cz/cesky-jazyk-a-literatura/nove-metody/didakticka-interpretace-na-zakladni-skole-iii-nastin-rozliseni-metod/>>.

Zítková, Jitka: Didaktická interpretace na základní škole V – Možnosti uplatnění kreativně-produkční metody interpretace při práci s epickými texty. In *Educoland* [on-line]. Brno: Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity. Zveřejněno 20. 10. 2014c [cit. 29. 12. 2020]. Dostupné z <<https://educoland.muni.cz/cesky-jazyk-a-literatura/nove-metody/didakticka-interpretace-na-zakladni-skole-v-tvorive-metody-pri-praci-s-epikou/>>.

Zítková, Jitka: Didaktická interpretace na základní škole VI – Možnosti uplatnění kreativně-produkční metody interpretace při práci s lyrickými texty. In *Educoland* [on-line]. Brno: Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity. Zveřejněno 20. 10. 2014d [cit. 29. 12. 2020]. Dostupné z <<https://educoland.muni.cz/cesky-jazyk-a-literatura/nove-metody/didakticka-interpretace-na-zakladni-skole-vi-tvorive-metody-pri-praci-s-lyrikou/>>.

Zítková, Jitka: Pojmy metoda a interpretace v terminologii didaktiky literární výchovy. In *Didaktické studie* 14, 2022, č. 1 [Literatura, didaktika a dítě], s. 49–66.

Zvára, Karel: Statistika a testy. In Byčkovský, Petr – Zvára, Karel: *Konstrukce a analýza testů pro přijímací řízení*. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 2007, s. 49–77.

Žilka, Tibor: Semiotika a „nitranska škola“. In Teplan, Dušan (ed.): *Semiotika literatury*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2015, s. 67–77.

Publikační, akademická a pedagogická činnost

ODBORNÉ TEXTY

Metodologické vlivy v současných didaktických interpretacích na střední škole. In *Slovo a smysl* 16, 2019, č. 31, 209–224.

Aplikace konceptu ‚interpretačních dovedností‘ do středoškolské výuky literatury. In *Didaktické studie* 14, 2022, č. 1 [Literatura, didaktika a dítě], s. 92–104.

Literární kánon z maturitní perspektivy. In *Český jazyk a literatura* 72, 2022, č. 5, 226–231.

[s Kateřinou Zajíčkovou:] Interpretační mapy: koncept, podoby a použití. In *Český jazyk a literatura* 73, 2023, č. 4, s. 173–179.

Didaktická apropriace Boba Dylana. [V redakčním procesu.] 2023.

VÝUKOVÉ MATERIÁLY

Josef Jedlička: Kde život náš je v půli se svou poutí (1966): Edice Dílna České knihnice Sv. 6. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2022c. Dostupné z: <https://kniznice.cz/component/k2/download/368_f107fcc59232fbba7c401e2ac68500a6>.

Jan Čep: Domek (1926): Edice Dílna České knihnice. [V redakčním procesu.] 2023.

PEDAGOGICKÁ A POPULARIZAČNÍ ČINNOST

2017–2022: gymnázium Vodňradská, Praha 10 [předměty *Český jazyk a literatura*, *Mezioborový interpretační seminář*].

2019 – nyní: Ústav české literatury a komparatistiky FF UK [předměty *Analýza učebnic a dalších příruček k výuce literatury*, *Literatura pro děti a mládež*, *Interpretace děl světové literatury pro středoškolskou výuku I a II*, *Praxe průběžná II.*, *Role pracovních listů ve výuce literatury a jejich podoby*, podíl na předmětu *Kultura, identita, paměť v mezioborové didaktické perspektivě*].

2022 – nyní: Základní škola a Střední škola Jedna radost Pňov – Předhradí [předměty *Český jazyk a literatura*, *Estetické vzdělávání*, *Jazyková komunikace – český jazyk*, *Čtení odborných textů*, *Čtení technických textů*.]

2022: popularizační přednáška „Proč číst pohádky?“ [pro gymnázium Na Vítězné pláni, konference Na Pláni současnosti 2022].

2022: [s Robertem Kolárem, Zuzanou Vízkovou a Janem Křečkem] program „Jak číst a psát poezii na střední škole?“ [na mezinárodním knižním veletrhu *Svět knihy Praha* 2022].